

Mosambik: Kehitysyhteistyösuunnitelma 2009-2011

1. Mosambikin yhteiskunnallinen tilanne

Mosambikin talouskasvu on ollut vahvaa viimeisen vuosikymmenen aikana, ja maan makrotalous on pysynyt vakaana. Äärimmäisessä köyhyydessä olevan väestön osuus maan koko väestöstä on vähentynyt vuosien 1997 ja 2003 välillä 15 prosenttiyksikköä, maaseudulla enemmän kuin kaupungeissa. Mosambikin ennustetaan saavuttavan ensimmäisen vuosituhatvuoden, äärimmäisessä köyhyydessä elävien ihmisten osuuden vähentämisen alle 35 % koko väestöstä vuoteen 2015 mennessä. Myönteisestä kehityksestä huolimatta Mosambik kuuluu edelleen maailman vähiten kehittyneiden maiden ryhmään (LDC) ja maan riippuvuus ulkomaisesta avusta on suurta.

Monipuoluedemokratian vakiinnuttaminen on Mosambikin yksi tärkeimmistä pitkän aikavälin kehityshaasteista. Parlamentin, valtionhallinnon ja paikallishallinnon jatkuva kehittäminen on tärkeää. Talouskasvun tasainen jakautuminen tulee varmistaa, jottei eriarvoisuuden lisääntyminen vaaranna yhteiskunnallista vakautta. Mosambikissa toteutetaankin uudistuksia, jotka sisältävät mm. julkisen sektorin reformin (ml. verouudistus ja julkinen taloushallinto), valtionhallinnon desentralisaation sekä oikeussektorin uudistamisen ja korruption vastaisen toiminnan.

2. Suomen ja Mosambikin suhteiden kehys

Suomi aloitti kehitysyhteistyön Mosambikin kanssa vuonna 1984. Vuodesta 1987 Mosambik on ollut yksi Suomen kehitysyhteistyön pääyhteistyömaista. Suomen pitkäaikainen tuki Mosambikille on luonut pohjan myös maiden välisille hyville poliittisille suhteille.

Mosambikin hallituksen köyhyydenvähentämissuunnitelma määrittää strategiset tavoitteet myös kansalliselle apupolitiikalle. Suomen kehitysyhteistyössä Mosambikissa heijastuvat kahdenvälisen sopimusten lisäksi YK:n vuosituhatvuotinen ja sen kehityspäämäärät, Pariisin deklaraatio avun tehokkuudesta, Accran toimintaohjelma sekä Euroopan unionin kehityspolitiikka. Suomen toimintaa ohjaavat Suomen hallitusohjelma sekä hallituksen kehityspoliittinen ohjelma vuodelta 2007.

3. Avun kokonaisuus Mosambikissa

Ulkomainen apu on edesauttanut Mosambikin taloudellista ja yhteiskunnallista kehitystä ja sitä kautta vähentänyt köyhyyttä. Maa on kuitenkin toistaiseksi erittäin riippuvainen ulkoisesta avusta ja maan bruttokansantulo on yhä hyvin alhainen. Mosambikin vuoden 2009 valtion talousarvioesityksestä 53 % katetaan ulkomaisella avulla (noin 1,7 miljardia euroa). Suurin osa avusta tulee hankemuotoisena apuna (25 % kaikista valtion tuloista). Budjettituki muodostaa 13 % talousarvioesityksestä (n. 20 % kaikesta avusta, yhteensä n. 340 miljoonaa euroa). Sektoriohjelmien ja yhteisrahastojen osuus talousarvioesityksestä on 11 %.

Avunantajat ovat pyrkineet koordinoimaan omat maastrategiaprosessinsa, ja EU:n piirissä alkanut työnjakokeskustelu on ulotettu koko budjettitukiryhmään, johon kuuluu 16 kahdenvälisestä avunantajaa (kaikki läsnä olevat EU-maat) sekä Maailmanpankki, Euroopan Komissio ja Afrikan kehityspankki, ja siihen osallistuvat myös Japani, USA ja YK-järjestöt. Tavoitteena on, että jokainen avunantajamaa olisi aktiivinen vain kolmella sektorilla. Budjettitukiavunantajat ovat olleet keskeisessä roolissa avun

harmonisaation edistämiseksi. Suomi kannustaa Mosambikia ottamaan avun koordinaatio- ja ohjausvastuun kokonaan itselleen.

Suomi osallistuu aktiivisesti budjettitukiavunantajien ja Mosambikin hallituksen väliseen poliittiseen dialogiin ja EU:n piirissä käytävään Cotonoun sopimuksen mukaiseen poliittiseen dialogiin. Suomi osallistuu aktiivisesti myös sektorikohtaisista politiikoista käytäviin keskusteluihin terveys-, opetus-, maatalous- ja ympäristösektoreilla.

4. Suomen Mosambikin kehitysyhteistyöohjelman painopisteet vuosina 2009–2011

Päätökset Suomen avun kohdentamisesta perustuvat Mosambikin köyhydenvähentämisen suunnitelmaan ja Suomen hallituksen uuteen kehityspoliittiseen ohjelmaan. Lisäksi huomioidaan muiden avunantajien toiminta Mosambikissa. Suomen ja Mosambikin välinen yhteistyö perustuu kehityspoliittisen ohjelman mukaisesti taloudellisesti, luonnontaloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kestäväan kehitykseen.

Mosambikin kanssa käydyissä yhteistyöneuvotteluissa maaliskuussa 2009 sovittiin, että Suomi jatkaa Mosambikissa ohjelmayhteistyötä opetus- ja maataloussektoreilla, jotka Mosambikin kehityshaasteiden ja Suomen kehityspoliittisen ohjelman näkökulmasta katsottuna ovat keskeisiä. Lisäksi jatketaan budjettituki yhteistyötä. Hankeyhteistyötä lisätään ohjelmayhteistyötä täydentävänä yhteistyömuotona. Paikallisen yhteistyön määräraha sekä suomalaisten kansalaisjärjestöjen yhteistyö Mosambikissa täydentävät kahdenvälistä yhteistyötä.

Ohjelmayhteistyön kautta Suomi tukee Mosambikin köyhydenvähentämishankkeen toimeenpanoa sekä vaikuttaa erityisesti julkisen taloushallinnon parantamiseen ja korruption vähentämiseen, luonnonvarojen kestäväan käytön lisäämiseen sekä alueellisen ja sosiaalisen yhdenvertaisuuden lisäämiseen. Suomella on keskeinen rooli sektoreiden ja budjettituen avunantajaryhmissä, koska Suomi toimii maataloussektorin johtotroikassa vuosina 2008 ja 2009 sekä budjettitukiavunantajaryhmän puheenjohtajana vuonna 2009. Lisäksi Suomi tukee maan ylimmän ulkoisen tilintarkastusviranomaisen, Tribunal Administrativon, toimintaa yhdessä muiden avunantajien kanssa. Hallituksen kehityspoliittisessa ohjelmassa tärkeiksi määriteltyihin läpileikkaaviin teemoihin vaikutetaan kokonaisvaltaisesti maaohjelman eri apumuotojen kautta.

Kahdenvälisen yhteistyön lisäksi Suomi tukee Mosambikia EU:n ja monenkeskisten toimijoiden kautta. Suomi toimii maatasolla kiinteässä yhteistyössä EU:n, Maailmanpankin ja YK-järjestöjen kanssa pyrkien vaikuttamaan niiden toimintaan myös päämajatasolla. Kahdenvälinen, monenkeskinen ja EU-yhteistyö täydentävät toisiaan Suomen kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön kanavina.

Suomen ja Mosambikin välisissä yhteistyöneuvotteluissa maaliskuussa 2009 todettiin Suomella olevan valmiutta kasvattaa maaohjelmaansa Mosambikissa nykyisestä noin 28 miljoonasta eurosta tulevina vuosina, edellyttäen että Mosambikin kehitys jatkuu myönteisenä ja että uusien kahdenvälisen avausten valmistelu etenee suunnitelluissa aikatauluissa. Käytyjen neuvotteluiden pohjalta sovittiin seuraavista yhteistyöalueista vuosille 2009–2011:

4.1 Maa- ja metsätalous, maaseutukehitys, kestävä luonnonvarojen hallinta

Suomen tuki Mosambikin maataloudelle alkoi 1980-luvulla pohjoismaisella yhteishankkeella. Suomi on tukenut PROAGRI-sektoriohjelmaa vuoden 2005 lopusta lähtien. Lisäksi Suomi tukee parhaillaan maaseutukehitystä kahdenvälisellä hankkeella Sambesin läänissä. Tavoitteena on erityisesti maaseudun naisten köyhyyden vähentäminen. Sektoriohjelmassa sekä Sambesin läänin maaseutukehityshankkeessa painotetaan pienviljelijöiden elinkeinojen ja toimintamahdollisuuksien kehittämistä, Mosambikin maatalouden kilpailukykyä ja ruokaturvallisuutta sekä innovaatiojärjestelmien ja ICT:n mahdollisuuksien huomioimista.

Suomen tuki sektorille muodostuu seuraavasta:

- Suomen tuki PROAGRI II-sektoriohjelmalle, jonka kautta panostetaan erityisesti julkisen taloushallinnon läpinäkyvyyden lisäämiseen ja tuodaan esiin kestävä luonnonvarojen hallinnon tärkeyttä köyhyyden vähentämisessä. Suomi on toiminut vuonna 2008 ja edelleen vuonna 2009 sektoriohjelman troikassa ja jatkaa maataloussektorin taloushallinto- ja suunnittelutyöryhmän vetäjänä.
- Metsäohjelma vuosille 2009–2014. Osa tuesta kanavoidaan maatalouden sektorirahoituksen ja osa erillisten hankeinterventioiden kautta. Metsäohjelmalla vaikutetaan luonnonvarojen kestäväan hyödyntämiseen, hyvään hallintoon, paikallisen metsäteollisuuden kehittämiseen ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseen.
- Sambesin läänin maaseutukehityshankkeen 2006–2010 kautta on tuettu hyvää hallintoa, kestäväa maataloutta ja luonnonvarojen käyttöä sekä paikallisia pienyrityksiä. Hankkeen jatkovaiheeseen ollaan suunnittelemassa myös infrastruktuuriasia, jolla parannetaan markkinoiden toimivuutta.

4.2 Osaamisyhteiskunta

Suomen tuki opetussektorille aloitettiin v. 1998 kahdenvälisellä hankkeella. Suomi on tukenut Mosambikin opetussektorin sektoriohjelmaa vuodesta v. 2002 ja sektorin hyvät saavutukset ja Suomen lisäarvo peruskoulutuksen johtavana maana antavat aihetta jatkaa ja lisätä tukea sektorille. Suomi jatkaa tukeaan Mosambikin koulutusjärjestelmän uudistamiseksi kanavoimalla rahoitusta opetussektorin yhteisrahasto FASE:en sekä kahdenvälisellä hankkeella. Erityistä huomiota kiinnitetään opetuksen laadun parantamiseen opetuksen kaikilla tasoilla sekä toisen ja kolmannen asteen koulutuksen kestäväan laajentamiseen. Kehityspoliittisen ohjelman mukaisesti tiede-, teknologia ja innovaatiojärjestelmän kehitystä tuetaan jatkossa entistä vahvemmin.

Suomen tuki sektorille muodostuu seuraavasta:

- Opetussektori sektoriohjelma FASE:n tuki täydentää yleisen budjettituen seuranta. Tuki tarjoaa ikkunan myös julkisen taloushallinnon ja paikallishallinnon toteutuskapasiteetin kehittämiseen.
- Uuden tiede-, teknologia- ja innovaatiohankkeen on alustavasti suunniteltu käynnistyvän alkuvuodesta 2010.
- Uusi erillinen opetussektorin hanke täydentää ohjelmamuotoista yhteistyötä

4.3 Budjettituki

Suomi pitää budjettitukea Mosambikin maaohjelman tärkeänä instrumenttina siksi, että se vahvistaa Mosambikin omistajuutta kehitysprosessista, edistää demokraattista varojen käytön valvontaa ja vahvistaa kansallisia taloushallintojärjestelmiä ja harmonisaatiota. Budjettitukiyhteistyö antaa Suomelle mahdollisuuden vaikuttaa kokonaisvaltaisesti Mosambikin kehitykseen. Budjettitukiyhteistyön myötä Suomi pääsee vaikuttamaan omaa rahallista panostaan suuremmalla painoarvolla Mosambikissa. Budjettitukiyhteistyön myötä voidaan nostaa esiin Suomelle tärkeitä yhteiskunnallisia ja luonnontaloudellisia teemoja ja tavoitteita. Mm. tehokkaampi julkinen varainkäyttö, parantunut hallinnon sisäinen kapasiteetti ja läpinäkyvyyden lisääminen ovat Suomelle tärkeitä teemoja. Suomi toimii Mosambikin budjettitukiavunantajaryhmän puheenjohtajana toukokuusta 2009 huhtikuuhun 2010.

Budjettitukiavunantajaryhmässä on mukana 19 avunantajaa, ml. Euroopan komissio, Maailmanpankki ja Afrikan kehitysrahasto. Budjettitukiyhteistyön kautta pystytään vaikuttamaan myös EU:n ja monenkeskisten toimijoiden globaaliin toimintapolitiikkaan esim. avun harmonisaatiokysymyksissä ja kansallisten järjestelmien käytössä.

4.4 Terveyssektori

Uuden kehityspoliittisen ohjelman myötä aloitettujen uusien ohjelmamuotojen suunnittelu ja toteutus edellyttää luopumista jostakin olemassa olevasta yhteistyöstä. Mosambikissa terveyssektorilla toimii paljon avunantajia, jonka vuoksi yhteistyöneuvotteluissa maaliskuussa 2009 sovittiin, että Suomi luopuu sektorin rahoituksesta. Terveyssektoriohjelman viimeinen tukivuosi on 2010.

5. Kehityspoliittisen ohjelman mukaiset uudet yhteistyöavaukset

Yhteistyöneuvotteluissa sovittiin Suomen ja Mosambikin kahdenvälisestä ohjelmasta sekä uusista hankkeista. Yhteistä suunnittelua jatketaan seuraavien avausten osalta, joissa Suomella on vahvaa osaamista: metsä-alan yhteistyö, uusi tiede-, teknologia- ja innovaatioalan hanke, uusi opetusalan hanke ja maaseutukehityshankkeen jatko. Ohjelma-apu säilyy osana Suomen kahdenvälisestä apua Mosambikissa.

- Kahdenvälisellä metsäsektorin tuella vaikutetaan luonnontaloudelliseen kestävyYTEEN sekä ympäristö- ja ilmastokysymyksiin. Tuen tavoitteina ovat Mosambikin kansallisen metsäohjelman uudistaminen, hyvän hallinnon edistäminen, metsän merkityksen vahvistaminen ilmastomuutoksiin sopeutumisessa ja metsän, maatalouden ja maaseutukehityksen integroiminen sekä yksityisen sektorin roolin selkeyttäminen.
- Sambesin läänin maaseutukehityshankkeelle suunnitellaan jatkoa. Uudessa vaiheessa tuetaan infrastruktuurin kehittämistä osana yksityissektorin kehitystä ja paikallisten viljelijöiden toimintaedellytysten vahvistamista.
- Tiede-, teknologia ja innovaatiojärjestelmän kehittämiseen vaikutetaan opetussektorin sektoriohjelman lisäksi uudella erillisellä kahdenvälisellä hankkeella.
- Uusi opetusalan kahdenvälinen hanke vahvistaa sektorin kehitystä erikseen valittavilla painopistealueilla.
- Suomi painottaa alueellisen integraation tärkeyttä kahdenvälisestä kehitysyhteistyöstä täydentävänä avun muotona, ja on käynnistämässä alueellisia hankkeita eteläisessä Afrikassa.

6. Suomen ja Mosambikin kehitysyhteistyöohjelman rahoituksen taso vuosina 2009–2011

	2009	2010	2011
Yleinen budjettituki	7 000 000	7 000 000	7 000 000
Opetussektoriohjelma FASE	5 000 000	6 000 000	6 000 000
Terveyssektoriohjelma PROSAUDE	6 000 000	3 600 000	0
Maataloussektoriohjelma PROAGRI	4 000 000	5 000 000	6 000 000
Metsä (suurimmaksi osaksi kanavoidaan Proagrin kautta)	750 000	2 800 000	2 900 000
Tribunal Administrativo	750 000	750 000	500 000
Muu hanketuki	3 650 000	3 300 000	8 100 000
Paikallinen määräraha	820 000	820 000	820 000
Yhteensä	27 970 000	29 270 000	31 320 000

Lihavoitu: rahoitus hyväksytty

Harmaa: alustavat arviot, tarkentuvat suunnittelun myötä